

Celé Česko čte dětem

Zpráva z výzkumu – dílčí výstup

V roce 2011 – 12 proběhlo výzkumné šetření na Katedře primární pedagogiky na PdF UP v Olomouci.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak se rodiče podílejí u svého dítěte na vytváření pozitivního vztahu ke knize.

Cílová skupina

- děti předškolního věku (5-6leté)
- rodiče dětí předškolního věku
- učitelé mateřských škol

Použité metody: dotazník, rozhovor

Úvodem

Jednou z důležitých kompetencí, nezbytných pro život jedince je kompetence komunikativní.

V předškolním věk dítě na jeho konci předškolní docházky v rámci svých možností

- ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog
- dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.)
- domlouvá se gesty i slovy, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu i funkci
- v běžných situacích komunikuje bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými; chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou
- ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní
- průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím

- dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon atp.)
- ví, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jim učit; má vytvořeny elementární předpoklady k učení se cizímu jazyku (RVP PV, 2004)

Předškolní vzdělávání využívá k rozvoji této kompetence pestrou vzdělávací nabídku např. *artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy, slovní hádanky, vokální činnosti, společné diskuse, rozhovory, individuální a skupinová konverzace, prohlížení a „čtení“ knížek.*

Kniha v mateřské škole je její zcela přirozenou součástí. Děti si knihy prohlížejí, nad obrázky knih si vyprávějí, poslouchají četbu dospělého apod. Předškolní vzdělávání tak rozvíjí nejenom komunikativní kompetenci, ale vytváří pozitivní vztah ke knize.

Důležitou roli, zde hraje úzká spolupráce mateřské školy s rodinou.

Studenti oboru *Učitelství pro MŠ PdF UP v Olomouci* v roce 2011 – 2012 v rámci souvislé praxe realizovali průzkum, jehož cílem bylo zjistit jak často rodiče (prarodiče, blízká rodina) svým dětem čtou, jaké knihy mají děti oblíbené a jak se podílejí na vytváření pozitivního vztahu dítěte ke knize.

Uvedenou skutečnost zjišťovali:

a) prostřednictvím dotazníku (respondenti byli **rodiče a učitelé mateřských škol**),

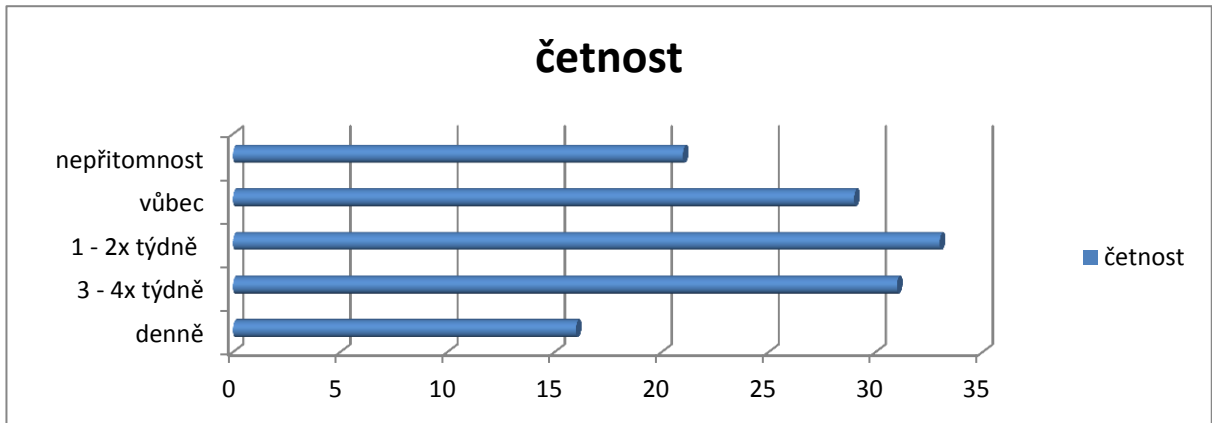
b) cílovou skupinu tvořily i **děti předškolního věku (5-6leté)**, (zde studenti prováděli denně rozhovory s dětmi na téma *„kdo mi čte doma, co si s maminkou, tatínkem doma čteme“*., odpovědi průběžně zaznamenávali. Záznamy studenti prováděli denně po dobu 2 – 3 týdnů).

I. Jak často čtou rodiče svým dětem (z pohledu dětí)

Tab 1 Vyhodnocení rozhovoru s dětmi předškolního věku (5-6)

Četl-a jsi si včera s maminkou (tatínkem apod.) pohádku (příběh)?						
	denně	3 - 4x týdně	1 - 2x týdně	vůbec	nepřítomnost	celkem
četnost	16	31	33	29	21	130
%	12,2	24,2	25	22,8	15,8	100

Graf 1 k Tab 1

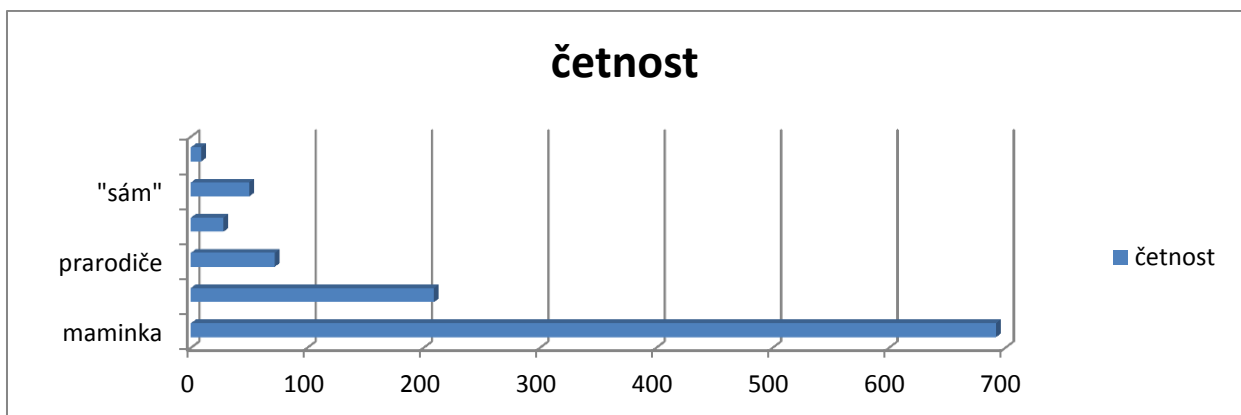
Komentář

Výsledky ukazují na dvě vyrovnané skupiny, a to kdy rodiče čtou svým dětem 1 – 2x týdně (24,4 %), dále 3 – 4x týdně (24,2 %). K těmto skupinám se velmi blíží děti, které ani jednou neuvedly, že by jim někdo doma četl nebo si s nimi vyprávěl u knihy.

Tab 2 Kdo dítěti nejčastěji čte – vyhodnocení rozhovorů s dětmi

„Kdo ti čte pohádky, vypráví si s tebou u knížky?“							
	maminka	tatínek	prarodiče	sourozenci	"sám"	jíní (teta apod.)	celkem
Četnost záznamů	692	209	72	28	50	9	1060
%	65,3	19,7	6,8	2,6	4,7	0,8	100

Graf 2 k Tab 2

Komentář

Nejčastěji dětem četla maminka (65,3%), tatínka uvedly děti 209x (19,7 %). V padesáti případech uvedly děti, že si prohlížejí nebou „čtou“ knihu doma samotně (4,7 %).

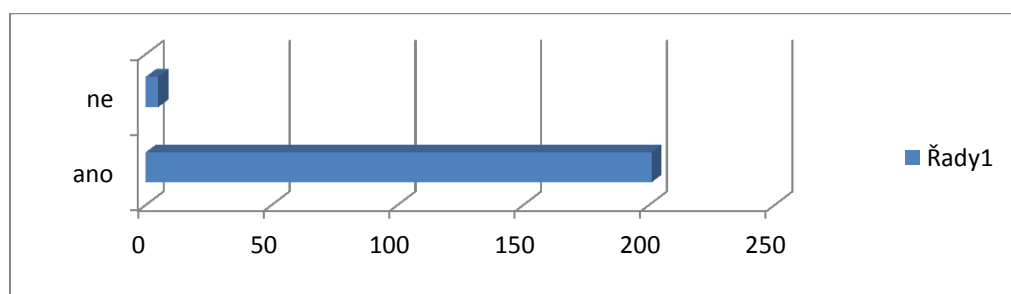
K nejčtenějším patří v tomto věku zcela přirozeně pohádka. Jako nejoblíbenější uváděly děti pohádky autorské o zvířátkách, o Krtečkovi, Sněhurce, Červené Karkulce, o Pejskovi a kočičce. Z lidových pohádek to byla zejména pohádka O Budulínkovi a O veliké řepě. U těchto dvou pohádek se zcela jistě odrazil i vliv mateřské školy, neboť se jedná o pohádky, které jsou v MŠ velmi často dramatizovány. U menší části dětí (u chlapců) byla zaznamenána obliba knih o dinosaurech a prohlížení encyklopedií.

II. Výsledky dotazníkového šetření určené rodičům

Tab . 3 Čtete vašemu dítěti?

Odpovědi	počet odpovědí	%
ano	201	98
ne	5	2
celkem	206	100

Graf 3 k Tab 3

Komentář

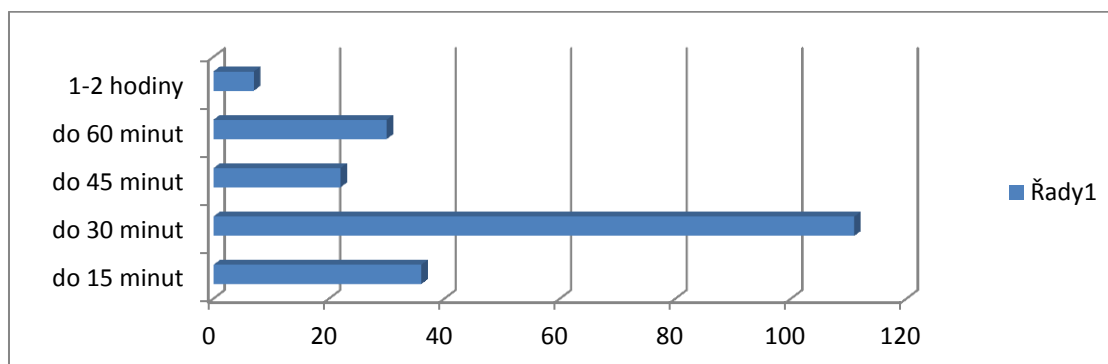
V rámci dotazníkového šetření 98 % rodičů uvedlo, že dětem čte nebo si prohlíží s dětmi knihy běžně.

Tab 4 Pokud svému dítěti čtete, uveďte, jak dlouho?

Možnosti	četnost	%
do 15 minut	36	18
do 30 minut	111	54
do 45 minut	22	10
do 60 minut	30	15
1-2 hodiny	7	3

celkem	206	100
--------	-----	-----

Graf 4 k Tab 4

Komentář

Z odpovědi rodičů vyplývá, že pokud svému dítěti čtou, potom je to přibližně půl hodiny (54 %), což lze považovat s ohledem na věk dítěte za adekvátní.

V této souvislosti nás zajímalo, v kterou denní dobu rodiče svým dětem čtou nejčastěji.

Tab 5 Jakou denní dobu obvykle ke společnému čtení či předčítání využíváte?

Odpovědi	Četnost	%
dopoledne	4	2
odpoledne	28	14
večer	81	39
kdykoliv mě dítě požádá či kdykoliv chce	60	29
před spaním	113	55
jindy	0	0

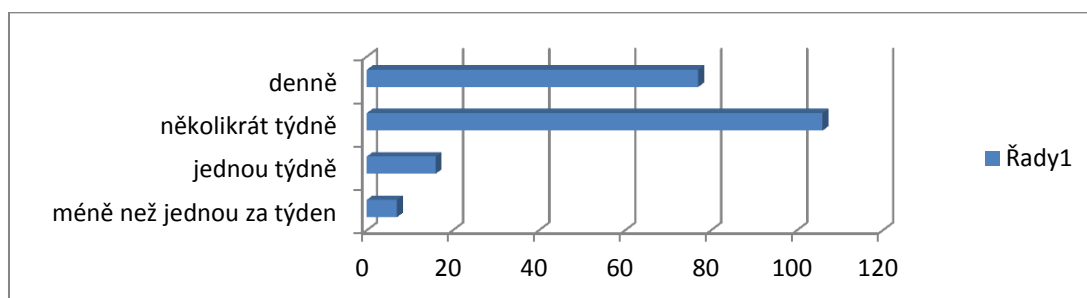
Komentář

Nejčastěji rodiče dětem čtou před spaním, což můžeme skutečně pozitivně hodnotit, zejména v souvislosti s uspokojováním citových potřeb dítěte. Pozitivně lze hodnotit, že rodiče svým dětem čtou „kdykoliv dítě projeví zájem o poslouchání pohádky“. Zde je nutné brát v úvahu i skutečnost, že je řada dětí, které nejsou zvyklé, aby jim rodiče doma četli, tudíž i ten zájem z jejich strany nemusí být nikterak výrazný.

Tab . 6 Jak často svému dítěti čtete?

Možnosti	Četnost	%
méně než jednou za týden	7	4
jednou týdně	16	8
několikrát týdně	106	51
denně	77	37
celkem	206	100

Graf 5 k Tab 6

Komentář

Největší počet tvoří rodiče, kteří svému dítěti čtou několikrát týdně (51 %). Pouze 37 % rodičů uvedlo, že svému dítěti čte denně. I když pouze 4 % rodičů svému dítěti čte velmi zřídka, je nutné, aby učitelé mateřských škol měli tyto skutečnosti podchycené a s těmito rodiči více spolupracovali.

Dále jsme se zajímali, kdo dětem z rodiny čte nejčastěji.

Tab . 7 Kdo se obvykle ve Vaší rodině ujímá role předčítajícího?

Možnosti	Četnost	%
naše dítě si čte samo, nepředčítáme mu	9	4
maminka	106	52
tatínek	19	9
maminka a tatínek se střídají	71	35
prarodiče	40	19
sourozenci	34	17
jiné (teta)	3	2

Komentář

Rodiče uváděli, že nejčastěji si s dítětem čte maminka (52 %), což koresponduje s tím, co říkaly i děti. Otcové svým dětem čtou skutečně velmi málo (9 %). 4 % rodičů uvedlo, že si dítě „čte samo“, a že se dítěti nemusí věnovat.

Zajímalo nás, jaký mají rodiče přehled o oblíbených pohádkových postavičkách svých dětí. Odpovědi v podstatě korespondovaly s tím, co říkaly jejich děti (Pejsek a kočička, Krteček, Sněhurka, Dinosauři apod.)

V odpovědích dětí a rodičů jsou určité disproporce, které bude vhodné opakovaným šetřením potvrdit nebo vyvrátit.

III. Vyhodnocení dotazníkového šetření – práce s knihou v MŠ

V rámci výzkumu jsme zjišťovali, jak často učitelé mateřských škol dětem čtou a využívají knihy v rámci edukace.

Tab 8 Využíváte v rámci dne literaturu pro děti denně?

Odpovědi	Počet % odpovědí všech respondentů
ano	100
ne	0,0

Komentář

Učitelé MŠ ve své práci využívají knihy každodenně. Z uvedeného vyplývá významný podíl MŠ v rozvoji komunikativní kompetence, a to s využitím dětské literatury v rámci různých činností.

Tab 9 Kde berete inspiraci pro výběr četby pro děti ve Vaší škole?

Odpovědi	Počet % odpovědí všech respondentů
knihovna	80
knihkupectví	54,3
internet	31,4
doporučené seznamy literatury	31,4
jiné (klub mladých čtenářů)	5,7
jiné (doporučené od rodičů, známých)	8,6
jiné (zájmy dětí)	17,1

Komentář

Z uvedeného výčtu vyplývá, že učitelé mateřských škol využívají řadu různých zdrojů, nezbytných pro inspiraci při výběru dětských knih. Pozitivně lze hodnotit zejména návštěvy

knihoven (80 %) a také knihkupectví (54,3 %), samozřejmě za předpokladu, že jsou zde odborníci, kteří dokáží poradit.

Tab 10 Máte v budově Vaší školy knihovnu?

Odpovědi	Počet % odpovědí všech respondentů
ano	88,6
ne, máme pouze několik knih	11,4
nemáme	0,0

Komentář

Za velmi pozitivní lze považovat, že 88,6 % mateřských škol disponuje knihovnou přímo v budově školy. V této souvislosti je otázkou, zda jsou zde knihy, které si děti mohou půjčit nebo jsou to knihy určené pouze pro učitele. V zahraničí se velmi často setkáváme s možností, kdy školy rodičům půjčují knihy i domů.

Tab 11 Navštěvujete s dětmi školní či veřejnou knihovnu?

Odpovědi	Počet % odpovědí všech respondentů
nemávám	14,3
pouze školní knihovna	28,6
pouze veřejná knihovna	25,7
obě knihovny	40

Komentář

Návštěva knihoven je běžnou součástí školního vzdělávacího programu mateřské školy.

Tab 12 Jakou dobu v rámci běžného dne tráví děti ve Vaší škole společným čtením či předčítáním?

Odpovědi	Počet % odpovědí všech respondentů
do 20 minut	31,4
do 30 minut	34,3
do 45 minut	11,4
do 60 minut	14,3
60 - 90 minut	8,6

Komentář

Uvedená doba věnovaná v mateřských školách společnému předčítání se může zdát spíše nedostačující, ale v kontextu s činnostmi realizovanými v průběhu dne tj. společné povídání, zpívání, hry apod. je to doba dostačující, zejména pokud se jedná o činnost každodenní, což uvedlo 66 % učitelů.

Zajímalo nás, zda mají učitelé představu o tom, jak rodiče často dětem čtou.

Tab 13 Názor učitelů MŠ – jak často čtou rodiče svým dětem

Odpovědi	Počet % odpovědí všech respondentů
zřídkakdy	28,6
příležitostně	51,4
často	17,1
pravidelně	2,9

Komentář

Učitelé se většinou domnívají, že rodiče svým dětem čtou příležitostně (51,4 %), pravidelně pouze 2,9 %. Je zřejmé, že učitelé by se měli v mateřských školách více zaměřit nejenom na osvětu, ale prostřednictvím vhodných edukačních prostředků (schůzky, nástěnky, rozhovory s rodiči atd.) získat rodiče pro spolupráci.

Mezi sledované oblasti patřilo i zjišťování, které knihy v daném období si učitelé s dětmi v mateřské škole četli (viz Tab 14).

Tab 14 Uveďte titul a autora knihy, kterou si právě s dětmi ve škole čtete?

Autor	Titul	Počet % odpovědí respondentů
A. LINDGRENOVÁ	Pipí dlouhá punčocha	8,6
L. ŠTÍPLOVÁ	Neplechaté pohádky	5,7
B. ŘÍHA	Honzikova cesta	11,4
J. KOLÁŘ	Z deníku kocoura Modroočka	5,7
V. ČTVRTEK	Pohádky z pařezové chaloupky Křemílka a Vochomůrky	2,9
V. ČTVRTEK	Maková panenka	2,9
J. LADA	Mikeš	8,6
P. HUBÍČKA, D. MARTINOVSKÁ	Jak jsem zlobil ani jsem nechtěl	2,9
O. SEKORA	Ferda mravenec	8,6
O. SEKORA	Brouk Pytlík	5,7
J. FOGLAR	Hoši od Bobří řeky	2,9
J. ŽÁČEK	Slabikář	2,9
P. NOVÁK	Pohádky, nepohádky	2,9
E. PETIŠKA	Alenčina čítanka	2,9
E. PETIŠKA	Martínkova čítanka	5,7
B. NĚMCOVÁ	Naše pohádky	2,9

F. NEPIL	Makový mužiček	2,9
R. DANIEL	Povídá se, povídá	2,9
M. BAYEROVÁ	Bajky pro nejmenší	2,9
M. BULATOV	Veselé pohádky a říkadla	2,9
M. FISCHEROVÁ- KVĚCHOVÁ	Pro naše děti a mámy	2,9
N. NOSOV	Neználek ve Slunečním městě	5,7
F. HRUBÍN	Špalíček pohádek	2,9
J. KAHOUN	Kdo přečte ježečkovi pohádku?	2,9
J. KAHOUN	Štěstíčko a kocouří dědeček	2,9
M. ČERNÍK	Nauč mě říkadla	2,9

Závěrem ještě uvádíme rizika, na která jsou učitelé mateřských škol v RVP PV (2004) upozorňováni, a která by měla být maximálně eliminována.

Rizika (*co ohrožuje úspěch vzdělávacích záměrů pedagoga*)

- prostředí komunikačně chudé, omezující běžnou komunikaci mezi dětmi i s dospělými
- málo příležitosti k samostatným řečovým projevům dítěte (spontánním i řízeným) a slabá motivace k nim
- špatný jazykový vzor
- vytváření komunikativních zábran (necitlivé donucování dítěte k hovoru, nerespektování dětského ostychu vedoucí k úzkosti a strachu dítěte)
- časově a obsahově nepřiměřené využívání audiovizuální, popř. počítačové techniky, nabídka nevhodných programů (nevhodná volba či časté a dlouhodobé sledování pořadů televize, videa apod.)
- nedostatečná pozornost k rozvoji dovedností předcházejících čtení a psaní
- omezený přístup ke knížkám (RVP PV, 004)

V Olomouci dne 24. Ledna 2013

Podklady pro zprávu připravily studentky doktorského studijního programu Pedagogika, Katedry primární pedagogiky PdF UP v Olomouci.

Zprávu zpracovala: doc. PhDr. Eva Šmelová, Ph.D.

**Jedná se pouze o dílčí výstupy, vyhodnocování výzkumu ještě nebylo dokončeno.*